

ΜΕ ΤΟΛΜΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

W. B. "SANDY" THOMAS

ΜΕ ΤΌΛΜΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ΜΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗ ΝΑΖΙΣΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

Πρόλογος-Μετάφραση-Ιστορική έρευνα
Γιώργος Γ. Σπανός

Έπιμέλεια έκδοσης:
Βασίλης Αργυριάδης

Έν πλώ

Τίτλος πρωτοτύπου: *Dare to be free*

© (Για την ελληνική έκδοση) Εκδόσεις Έν πλώ

Κολοκοτρώνη 49, Αθήνα 105 60

Τηλ.: 210 3226343 - Fax: 210 3221238

e-mail: info@enploeditions.gr

www.enploeditions.gr

facebook.com/enploeditions.gr

Α΄ έκδοση: Δεκέμβριος 2015

ISBN: 978-960-9550-68-0

Περιεχόμενα

Πρόλογος	9
Κρήτη 1941	11
Η μάχη του Γαλατά	33
Αιχμάλωτος πολέμου	55
Η ζωή στο νοσοκομείο αιχμαλώτων	65
Η πρώτη απόπειρα	79
Επιχείρηση «φέρετρο»	107
Τα φτερά νικούν τα σίδηρα	119
Θεσσαλονίκη: Η τελική απόδραση	135
Μαθήματα ελληνικής αγάπης	169
Περιηγήσεις στην κατεχόμενη Ελλάδα	191
Συνάντηση με δύο συμπατριώτες	207
Προσκύνημα στο Άγιο Όρος	215
Η ζωή με τους μοναχούς	245
Παρά τρίχα	297
Κώστας Μομογός	319
Σύναξη παρανόμων	339
Θείκη παρέμβαση	347
Οι τρεις σωματοφύλακες	369
Υπήκοοι της Αυτού Μεγαλειότητος	379
Περπατώντας στον αέρα	409
Αντί επιλόγου – κάποια συμπληρωματικά στοιχεία	423
Φωτογραφικό παράρτημα	425

Θερμές ευχαριστίες στη Ντία Παπαδοπούλου (Νίκαια)
και τον Χρήστο Καραστέργιο (Ιερισσός) για τις πολύ-
τιμες ιστορικές πληροφορίες που μου παρείχαν.

Γ. Γ. Σπανός

Όλες οι υποσημειώσεις του βιβλίου καθώς και ο ερασιμός
του φωτογραφικού υλικού στο τέλος του
είναι του μεταφραστή και ερευνητή Γ. Γ. Σπανού.

Πρόλογος

Για τους δεκάδες χιλιάδες άνδρες της μεραρχίας που έφτασε από τη Νέα Ζηλανδία για να πολεμήσει με τους Συμμάχους, κατά των Ναζί, ο 'Σάντυ' Τόμας (W.B. «Sandy» Thomas, D.S.O., M.O. and Bar, Silver Star USA), υπήρξε ένας ξεχωριστός χαρακτήρας που παραμένει μέχρι και σήμερα ζωντανός θρύλος.

Μεγάλωσε στη μικρή αγροτική πόλη Ριγούακα που βρίσκεται στη Νέα Ζηλανδία. Ο προπάππους του ήταν συνταγματάρχης στον ινδικό στρατό, γεγονός που ενέπνευσε τον Τόμας να κάνει αίτηση στο Βασιλικό Στρατιωτικό Κολλέγιο του Ντάντρον στην Αυστραλία. Απερρίφθη, όμως, μόνο και μόνο διότι στο λύκειο δεν είχε ακολουθήσει την ενδεδειγμένη κατεύθυνση σπουδών. Παρόλο, όμως, που ο νεαρός αυτός άνδρας άρχισε να εργάζεται από νωρίς ως τραπεζικός υπάλληλος, στο μέλλον, κατά ειρωνεία της τύχης, το ίδιο το Στρατιωτικό Κολλέγιο που τον είχε απορρίψει θα τον προσκαλούσε συχνά, για να δίνει διαλέξεις ως διαπρεπής στρατηγός.

Ο Τόμας κατάφερε να διοριστεί στην Εθνοφρουρά πριν το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Το 1940, απέπλευσε με το μεγάλο κομβόι των οπλιταγωγών που προορίζονταν για τη Μέση Ανατολή, αλλά τελικά στάλθηκαν επειγόντως στη Μεγάλη Βρετανία για να συνδράμουν στην αντιμετώπιση μίας ενδεχόμενης γερμανικής εισβολής, αφού οι Ναζί είχαν μόλις πατήσει πόδι στη Δουνκέρκη. Απ' την Αγγλία έφτασε μέσω Αιγύπτου στην ηπειρωτική Ελλάδα και την Αττική, απ' όπου κατέληξε να πολεμά στην Κρήτη. Εκεί, ο Τόμας τραυματίστηκε σοβαρά και αιχμαλωτίστηκε στη μάχη του Πλατανιά, μετά την άτακτη υποχώρηση των συμμαχικών δυνάμεων.

Η ιστορία του Τόμας, μία απ' τις συγκλονιστικότερες αληθινές ιστορίες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, βλέπει για πρώτη φορά το φως της δημοσιότητας στην Ελλάδα, επτά δεκαετίες μετά.

Δεν προβάλλει τον ηρωισμό ενός μόνο στρατιώτη που ήρθε απ' την άλλη άκρη της γης για να πολεμήσει στην Ελλάδα τους Γερμανούς. Μας περιγράφει και μας υπενθυμίζει τον ηρωισμό των απλών Ελλήνων και των Αγιορειτών μοναχών, που ως αφανείς ήρωες έθεταν σε κίνδυνο τη ζωή τους για να υποθάλπουν και να φυγαδεύουν άγνωστους και κατατρεγμένους μαχητές, που αγωνίζονταν να ξεφύγουν απ' τους Ναζί, ώστε να επανενωθούν με τις δυνάμεις τους.

Ο 97χρονος, σήμερα, Νεοζηλανδός δραπέτης που αφήγησε τους Ναζί εξελίχθηκε σ' έναν αξιοθαύμαστο στρατιωτικό, που δεν σταμάτησε ποτέ να επισκέπτεται και να ευχαριστεί την Ελλάδα. Μετά από 500.000 εξαντλημένα αντίτυπα, ένα εκ των οποίων, φαίνεται πως έψαχνε τρόπο να πέσει στα χέρια μου, η ελληνική έκδοση αυτής της αξιοθαύμαστης περιπέτειας μπορεί ν' άργησε, αλλά αποτελεί και την ιδανικότερη ολοκλήρωσή της· η ιστορία αυτή εξακολουθεί να παραμένει και σήμερα, τόσο συναρπαστική όσο και επίκαιρη.

Είμαστε ιδιαίτερα ευτυχείς που το έργο αυτό ήρθε εις πέρας στη σημερινή συγκυρία, προβάλλοντας όχι μόνο στοιχεία που επιβεβαιώνουν την πορεία του ήρωα (το υλικό της εργώδους έρευνάς μας υπάρχει αποτυπωμένο στα σχόλια και τις σημειώσεις του κειμένου καθώς και στο φωτογραφικό υλικό που παραθέτουμε) αλλά και την πραγματική συνεισφορά του Αγίου Όρους, μέσα στο ελληνικό χωροχρόνο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Γ. Γ. Σ.

Κρήτη 1941

«ΧΡΙΣΤΕ ΜΟΥ!» ΦΩΝΑΞΕ Ο ΛΟΧΙΑΣ ΤΕΜΠΛΕΤΟΝ, ΣΚΟΝΤΑΦΤΟΝΤΑΣ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΤΕΝΕΚΕΔΕΝΙΟ ΠΙΑΤΟ ΤΟΥ ΚΑΘΩΣ ΕΚΑΝΕ ΕΝΑ ΒΗΜΑ ΠΙΣΩ ΓΙΑ ΔΕΙ ΚΑΛΥΤΕΡΑ, «Χριστέ μου, δεν μπορεί να 'ναι αληθινοί στρατιώτες αυτοί! Πρέπει να 'ναι κούκλες!».

Το θέαμα των αλεξιπτωτιστών στον ουρανό έμοιαζε εξωπραγματικό για μας. Δυσκολευόμασταν ν' αντιληφθούμε την επικινδυνότητά του. Στο φόντο του πρωινού βαθυγάλαζου ουρανού της Κρήτης, έτσι όπως τους κοιτάζαμε μέσα απ' τα γκριζοπράσινα λιόδεντρα, έμοιαζαν με μαριονέτες, των οποίων τα κυματιστά φορέματα, πράσινα, κίτρινα, κόκκινα, λευκά, είχαν με κάποιο τρόπο αναποδογυρίσει κι είχαν μπλεχτεί με τα σύρματα που τις κατεύθυναν. Στεκόμουν δίπλα στον λοχία Τέμπλετον και πάλευα να κατανοήσω τι είδους επιπτώσεις θα μας επέφερε όλη εκείνη η έγχρωμη πανδαισία. Τελικά συνειδητοποίησα ότι αυτές οι πολύχρωμες κούκλες που έπεφταν απ' τον ουρανό, θα γίνονταν η αιτία να επαναληφθούν όλες οι φρικαλεότητες που είχαμε γνωρίσει λίγο καιρό πριν, στην ηπειρωτική Ελλάδα. Η εισβολή στην Κρήτη είχε αρχίσει.

«Είναι αλεξιπτωτιστές, λοχία» φώναξα, έχοντας έξαφνα θυμηθεί το καθήκον μου, «να ετοιμαστούν

όλοι για δράση αμέσως! Αυτοί οι Ούννοι θα πέσουν καμιά πεντακοσαριά μέτρα από εδώ, αλλά η επόμενη παρτίδα μπορεί να έρθει κατευθείαν πάνω μας. Κοιτάξτε εκείνα τα αεροπλάνα!».

Μας περικύκλωναν αργά-αργά, οκτώ με εννέα σειρές άσχημων Τζάνκερς 52 που μετέφεραν στρατιώτες, και καθώς έπαιρναν στροφή μάς έδειχναν ξεκάθαρα τους μαύρους τους σταυρούς. Εντός ολίγων λεπτών, ο ουρανός είχε γεμίσει μαχητικά και οχηματαγωγά αεροσκάφη και χοντροκομμένα μεταγωγικά σε στενούς σχηματισμούς των εννέα αεροσκαφών.

Εκείνο το ξημέρωμα, βρισκόμασταν όπως πάντα σε δίωρη επιφυλακή ενώ καταριόμασταν, μέσα απ' τα πενιχρά καταφύγια των ελαιόδεντρων, την ώρα και τη στιγμή που αφήσαμε πίσω σε προηγούμενες μάχες τις κουβέρτες και τα παλτά μας.

Οι βομβαρδισμοί του αεροδρομίου στο Μάλεμε, είχαν αρχίσει με πιο φρενήρεις ρυθμούς απ' ό,τι τα άλλα πρωινά. Το αεροδρόμιο βρισκόταν κατά μήκος του παραλιακού δρόμου, σε απόσταση μικρότερη των δύο χιλιομέτρων από εμάς. Είχαμε ήδη λάβει κι εμείς το μερίδιο βομβών που μας αναλογούσε απ' τα αεροπλάνα που περνούσαν καθ' οδόν για το αεροδρόμιο, καθώς επίσης είχαμε δεχθεί και κάμποσες καταστρεπτικές ριπές από τα πολυβόλα των Στούκας που πετούσαν χαμηλά. Μετά από ένα δεκαπενθήμερο στην Κρήτη, βέβαια, είχαμε συνηθίσει σε αυτού του είδους τη «μεταχείριση». Όταν ο βρυχηθμός των μαχητικών κόπασε λίγο, αφήσαμε τις θέσεις μας για να ψάξουμε κάτι να φάμε για πρωινό, υποθέτοντας ότι όσοι άλλοι θόρυβοι από κινητήρες απέμεναν, προ-

έρχονταν από αναγνωριστικά αεροσκάφη, που ούτως ή άλλως τα είχαμε πάντα να στροβιλίζονται πάνω από τα κεφάλια μας, ανενόχλητα.

Η πρώτη υποψία ότι αυτή η μέρα θα ήταν πολύ διαφορετική απ' όλες τις άλλες, προήλθε λίγο πριν την εμφάνιση των μεταγωγικών, όταν ένα οχηματαγωγό πέρασε ξυστά πάνω απ' τον ελαιώνα, στην πορεία του προς το Μάλεμε.

Ο θόρυβος κορυφωνόταν τώρα σε ένα τρομερό κρεσέντο. Βόμβες σφύριζαν κι έσκαγαν στο βάθος, τουφέκια κροτάλιζαν μέσα απ' τις ελιές, καθώς τα στρατεύματα ανέπτυσσαν πλήρη δράση. Τα οπλοπολυβόλα γάζωναν ασταμάτητα τον ουρανό, καθώς προσπαθούσαν να χτυπήσουν οτιδήποτε αιωρούνταν στον αέρα: ουρλιαχτά τρόμου και πόνου έβγαιναν από άνδρες που ήταν πεσμένοι στο έδαφος ή από αλεξιπτωτιστές που τρώγανε σφαίρες πριν καν προσγειωθούν. Τα λίγα εναπομείναντα αντιαεροπορικά πολυβόλα Μπόφορ, μπήκαν κι αυτά στον χορό με τα αιχμηρά ποδαρικά τους μπηγμένα γερά στο έδαφος, ενώ σε κοντινή απόσταση ένα ολμοβόλο τριών ιντσών μούγκριζε συνεχώς, καθώς εκτόξευε τις βόμβες του ψηλά στον αέρα. Πάνω απ' όλα όμως, αυτό που κυριαρχούσε πίσω απ' όλους τους θορύβους ήταν ο βόμβος των αεροκινητήρων – άλλοτε χαμηλός, άλλοτε έντονος, μα πάντα βαθύς και επιβλητικός – που πλαισίωνε αδιάκοπα το σφύριγμα των βλημάτων και τις βουτιές των αλεξιπτωτιστών. Ήταν ένα πραγματικό κομπούζιο.

Η διμοιρία μου, λίγο τρομαγμένη ίσως αλλά έτοιμη για τα πάντα, αυτο-οργανώθηκε σε τμήματα, αθόρυβα κι αποτελεσματικά. Τους έριξα μια ματιά στα γρή-

γορα, περήφανος που διατηρούσαν αξιοπρεπώς τη στρατιωτική τους εμφάνιση, παρά τις κακουχίες και τις απώλειες που είχαν βιώσει μέχρι τότε στην Ελλάδα. Ήταν γερή ομάδα, σκεφτόμουν, καθώς τους έκανα σινιάλο να καλυφθούν στα χαρακώματα, μέχρι να έρθουν οι εντολές μας· είχαν σταθεί υπέροχη συντροφιά σ' όλη εκείνη τη χρονιά. Δεν είχε περάσει στην πραγματικότητα πάνω από ένας χρόνος, από τότε που εγώ προσωπικά, ένας άγουρος εικοσάχρονος ανθυπολοχαγός, τους είχα καλωσορίσει στο στρατόπεδο επιστράτευσης του Μπέριναμ, στη Νέα Ζηλανδία. Ήταν ντυμένοι με πολιτικά ρούχα ακόμη κι έμοιαζαν σαν τσούρμο από κάθε καρδιάς καρύδι. Οι περισσότεροι ήταν από την περιοχή μου, ανθρακωρύχοι, αγρότες, άνθρωποι της υπαίθρου. Ύπήρχαν επίσης κι άλλοι όπως εγώ, που ήταν υπάλληλοι τράπεζας ή διαφόρων επιχειρήσεων. Περάσαμε τέσσερις πολύ σκληρούς αλλά χαρούμενους μήνες εκπαίδευσης στη Νέα Ζηλανδία και στη συνέχεια αποπλεύσαμε για την Αγγλία, όπου ολοκληρώσαμε την εκπαίδευσή μας.

Το τραγικό ήταν ότι, μετά από μια τόσο ενθουσιώδη βασική εκπαίδευση, έπρεπε να μας στείλουν, μέσω Αιγύπτου, σε μια τέτοια πανωλεθρία, σαν της Ελλάδας, όπου οι άνθρωποι αυτοί, παρά τη γενναιότητα που επέδειξαν απέναντι σε τόσο τρομακτικά αντίξοες συνθήκες, ήταν αναπόφευκτο εν τέλει να κάνουν πίσω και να εγκαταλείφουν τον αγώνα.

Ο ταγματάρχης Τόμασον, βετεράνος διοικητής του λόχου μας, φάνηκε να πλησιάζει ελισσόμενος μέσα απ' τα λιόδεντρα, με το χαρακτηριστικό κουτσό βιάδισμά του, ζητώντας να μου μιλήσει. Μου χαμογέλασε,

ατάραχος από τον πανικό τριγύρω και μου είπε: «Λοιπόν, νεαρέ Τόμας, αυτός είναι ο πόλεμός σας και ήρθε κατευθείαν στην πόρτα σας. Τώρα ακούστε με προσεκτικά: Αυτοί οι Ούννοι που είδαμε να πέφτουν, είναι μέρος ενός ολόκληρου τάγματος που προσγειώθηκε στις θέσεις του δικού μας 22ου τάγματος. Ο συνταγματάρχης πιστεύει ότι κάποιοι από αυτούς έχουν πέσει πολύ μακριά από τον στόχο τους κι αυτή τη στιγμή οργανώνονται γύρω από τις θέσεις του δικού μας 23ου τάγματος και στην περιοχή του 22ου, που βρίσκεται στα πιο ψηλά εδάφη του αεροδρομίου. Θα μπορούσαν να δημιουργήσουν σοβαρές απειλές εκεί και να προκαλέσουν προβλήματα στις δικές μας αντεπιθέσεις». Έκανε μια παύση και με κοίταξε κατάματα, μ' ένα βλέμμα γεμάτο επιβολή και επιθετικότητα: «Πάρτε τη διμοιρία σας και καθαρίστε τους».

Για μια στιγμή, έμεινα άφωνος και κάπως έξω από τα νερά μου. Κατόπιν, συνειδητοποίησα πως ζούσα πλέον στην πραγματική ζωή όσα είχα διαβάσει για το πώς δίνονται οι εντολές στη μάχη. Κινητοποιήθηκα αμέσως κι αφού ανακοίνωσα στη διμοιρία ποιες ήταν πλέον οι διαταγές μας, ξεκινήσαμε ανά τμήματα, με απόσταση είκοσι μέτρων το ένα απ' τ' άλλο. Περάσαμε μέσα από τους στρατιώτες της πρώτης γραμμής, που ήταν όλοι σε επιφυλακή χωμένοι στα χαντάκια τους, και στη συνέχεια βγήκαμε από τον ελαιώνα, κατευθυνόμενοι προς την περιοχή όπου είχαμε δει τους αλεξιπτωτιστές να πέφτουν.

Έξω από την περίμετρο του τάγματός μας, τα πράγματα έμοιαζαν αρχικά αφύσικα ήρεμα και το θορυβώδες ηχόχρωμα της μάχης δεν φαινόταν να

αγγίζει το κοίλωμα, καθώς το πλησιάζαμε, κατηφορίζοντας μία-μία τις πεζούλες της πλαγιάς. Θεώρησα ότι ο εχθρός ήταν ακόμα μακριά και προχώρησα μπροστά από την υπόλοιπη διμοιρία, με τον νου μου καθαρό και σε εγρήγορση. Μόνο ο μαχητής μπορεί να βιώσει τέτοια διαύγεια, όταν ο κίνδυνος εξαλείφει κάθε άλλη μέριμνα, προκειμένου να καθαρίσει το μυαλό για να ανταπεξέλθει στην πιο θανατηφόρα ασχολία – την καταδίωξη του συνανθρώπου. Είχα φτάσει στο κοίλωμα και σύντομα βρισκόμουν μπροστά στην πρώτη πεζούλα της απέναντι πλαγιάς, που μου έφτανε στο ύψος της μέσης. Ακριβώς τη στιγμή της αναρρίχησης, έχοντας βάλει το ένα μου χέρι πάνω στον όχτο κι έχοντας το ένα μου πόδι σηκωμένο, κάτι απρόσμενο με σταμάτησε. Σαν από προαισθημα, ένωσα παγωνιά κι έπεσα κάτω. Δεν είχα ακούσει τίποτα ανησυχητικό και δεν περίμενα να συναντήσω καμία εχθρική παρουσία, μέχρι και την επόμενη ράχη. Ακόμη κι αν το είχα σκεφτεί πολύ πιο προσεκτικά πριν σκαρφαλώσω, δεν θα έβρισκα κανένα λόγο να μη σπεύσω προς τα εμπρός. Αλλά κάτι πιο επείγον από τη λογική μου είπε «στάσου!» και δεν το αφήφισα.

Κοιτάζοντας πίσω μου, ανησύχησα όταν διαπίστωσα ότι οι άνδρες μου είχαν μείνει καμιά πενηνταριά μέτρα μακριά και προχωρούσαν με αρκετή προσοχή. Τους έκανα σινιάλο να σπεύσουν, ανυπομονώντας με την καθυστέρηση.

Στις τσέπες μου είχα αρκετές χειροβομβίδες που ήταν βαριές και άβολες. Έπιασα μία απ' την αριστερή τσέπη του στρατιωτικού παντελονιού μου και, περισσότερο για να απαλλαγώ από δαύτη κι όχι από φόβο,